

30. Edebî metin olarak masalların ana dili öğretimine katkıları (ayağına diken batan serçe örneği)

Meral DOĞRU¹

Numan SARAÇ²

Hülya SEVEN³

Abdülkadir GÜNGÖR⁴

APA: Doğru, M. & Saraç, N. & Seven, H. & Güngör, A. (2023). Edebî metin olarak masalların ana dili öğretimine katkıları (ayağına diken batan serçe örneği). *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (34), 512-524. DOI: 10.29000/rumelide.1317076.

Öz

İlköğretim çağına gelmiş öğrenciler ana dilinin inceliklerini, güzelliklerini, zenginliklerini öğrenmeye başlamaktadırlar. Okul öncesi dönemde ninniler, masallar dinleyen çocuklar ilköğretime başladıktan sonra bunları okumaya, yazmaya başlamaktadırlar. Edebî metinler, çocukların zihinsel ve dilsel becerilerinin gelişmesine, hayal gücünün artmasına, düşüncelerinin ilerlemesine, hayata olumlu şekilde bakmasına sebep olmaktadır. Çocuk edebiyatı, çocukların büyümelerine, gelişmelerine katkı sağlayan hayallerine ve düşüncelerine hitap eden hem eğitip eğitirken de eğlendiren sözlü ve yazılı ürünlerdir. Çocuk edebiyatı ürünleri arasında yer alan masallar da hem çocuğun dil gelişimine hem de kültür öğrenimine katkı sağlamaktadır. Bu bağlamda yıllardan beri masalların eğitsel işlevinin olduğu bilinmektedir. Çocukların anlamasının, algılamasının, yorumlamasının en güzel örneği olan masallar ana dil öğretiminin pekiştirilmesinde kullanılması en uygun olan edebî metinlerdendir. Kitaplarda yer alan masallar çok dikkatli bir şekilde incelenmeli, araştırılmalıdır. Türkçe ders kitaplarında yer alan bazı masallar çocuğu masaldan ve okuma hevesinden uzaklaştırmaktadır. Yalnızca çocuğa nasihat veren, dil zevkinden yoksun, çocuğun hayal dünyasına hitap etmeyen, düşünce gücünü geliştirmeyen metinler olmamasına özen gösterilmelidir. Ders kitaplarında yer alan metinlerin farklı türlerde olmasına özen gösterilmelidir. Bu çalışmada masalların çocukların dil gelişimine ve değerler eğitimine olan katkısı, masalların sınıflandırılması, bölümlendirilmesi, ders kitaplarında yer alan masallarda dikkat edilmesi gereken hususlar anlatılmıştır. Aynı zamanda ele alınan bir masalın hangi açılardan öğrencilere faydalı olacağı da ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir.

Anahtar kelimeler: edebî türler, masal, ana dili öğretimi, çocuk eğitimi

¹ Dr. Öğr. Gör., Selçuk Üniversitesi, Türkçe Öğretimi Uygulama ve Araştırma Merkezi (Konya, Türkiye), meraldogru@selcuk.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-7379-2147 [Araştırma makalesi, Makale kayıt tarihi: 15.05.2023-kabul tarihi: 20.06.2023; DOI: 10.29000/rumelide.1317076]

² Öğretmen, MEB, Niyaz Usta İlkokulu (Konya, Türkiye), niyazustaioo@gmail.com, ORCID ID: 0009-0006-7419-9448

³ Öğretmen, MEB, Aybahçe Toki Şehit Süleyman Balban İlkokulu (Konya, Türkiye), hulya_seven@hotmail.com, ORCID ID: 0009-0008-2896-2128

⁴ Öğretmen, Sare Özkaşıkçı Yatılı Bölge Ortaokulu (Konya, Türkiye), nfgngr@gmail.com, ORCID ID: 0009-0005-4769-4008

Contribution of tales as literary texts to mother tongue teaching (the sparrow which got a thorn in it's foot)

Abstract

Students who have reached the age of primary education begin to learn the subtleties, beauties and riches of their mother tongue. Children who listen to lullabies and fairy tales in the pre-school period begin to read and write them after they start primary education. Literary texts cause children to develop their mental and linguistic skills, increase their imagination, advance their thoughts, and have a positive outlook on life. Children's literature is oral and written products that contribute to the growth and development of children, appeal to their dreams and thoughts, and entertain them while educating them. Tales, which are among the products of children's literature, contribute to both the language development of the child and cultural learning. In this context, it has been known for years that tales have an educational function. Tales, which are the best examples of children's understanding, perception and interpretation, are among the most appropriate literary texts to use in reinforcing mother tongue teaching. The fairy tales contained in the books should be very carefully examined and researched. Certain fairy tales found in Turkish language textbooks have the tendency to disengage children from the core aspects of storytelling, thereby diminishing their enthusiasm for reading. Great care should be exercised to ensure the absence of texts that solely offer advice to children, lack aesthetic appeal, fail to resonate with their imaginative realms, and do not foster the cultivation of their cognitive faculties. Efforts should be made to ensure that the texts contained in textbooks are of various genres. In this study, the contribution of tales to children's language development and values education, the classification and division of tales, the points to be considered in the tales in the textbooks are explained. At the same time, it has been examined in detail in which aspects a tale will be useful to students.

Keywords: literary genres, fairy tale, mother tongue teaching, child education

1. Giriş

Ana dili, başlangıçta anneden ve yakın aile çevresinden, daha sonra da ilişkili bulunulan çevrelerden öğrenilen, insanın bilinçaltına inen ve bireylerin topluma en güçlü bağlarını oluşturan dildir (Aksan, 1990, s.81).

Ana dil öğretiminde aile, çevre, bireysel farklılıklar, sosyo-ekonomik düzey gibi bazı durumlar etkilidir. Ana dil öğretimi okuma, yazma, dinleme, konuşma olmak üzere toplam dört becerinin kazanılmasıyla sağlanmaktadır. Çocuk dünyaya geldikten sonra geliştirmeye başladığı ilk beceri dinlemedir. Çocuk aylarca sadece dinler, daha sonra anlamsız sesler çıkarmaya başlar. Belli bir zaman sonra bu anlamsız sesler harfler, heceler, kelimeler ve cümleler şeklinde devam eder. Belli bir yaş aralığına gelen çocuk önce okumaya, okumayla birlikte de yazma eğitimine başlar. Bu eğitimlerin kazanılmasında çocuğun hem kendisi hem çevresi hem de çocuğa sağlanan imkanlar büyük önem arz etmektedir.

Çocuk edebiyatı, temel kaynağı çocuk olup çocuğun duygu, düşünce ve his dünyasına uygun, çocuğa okuma alışkanlığının yanı sıra çocuğun edebiyat, sanat ve estetik yönden gelişmesini sağlayan çocuğu geleceğe hazırlayan bir geçiş dönemi edebiyatıdır (Şirin, 2007, s.16). Çocukların dünyaya açıldığı en önemli kapı, kitaplardır. Çocuklar kitaplar sayesinde dünyayı tanımaya başlarlar. Çocuk, ders kitaplarındaki metinler, etrafındaki insanlar ve ailesi sayesinde söz varlığını geliştirir. Ana dil

öğretiminin de her aşamasında metinler çok önemlidir (Günay, 2003). Çocuğun milli duygularını geliştirmek, gelenek göreneklerini öğrenmek, tarihini, kültürünü keşfetmek, maddi ve manevi değerleri öğrenmek için çocuk edebiyatı önemlidir.

Çocuk edebiyatının en önemli ürünlerinden biri olan masal, Türkçe Sözlükte şu şekilde tanım yapılmıştır: "1. Genellikle halkın yarattığı, hayale dayanan, sözlü gelenekte yaşayan, çoğunlukla insanlar, hayvanlar ile cadı, cin, dev, peri, vb. varlıkların başından geçen olağanüstü olayları anlatan edebî tür: 2. Boşuna söylenmiş söz." (2011, s.1630).

Pertev Naili Boratav, masalı "Nesirle söylenmiş dinlik ve büyüklük inanışlardan ve törelerden bağımsız, tamamıyla hayal ürünü, gerçekle ilgisiz ve anlattıklarına inandırma iddiası olmayan kısa bir anlatı." (1969, s.80) şeklinde tanımlarken Sakaoğlu, "Kahramanlarından bazıları hayvanlar ve tabiatüstü varlıklar olan, olayları masal ülkesinde cereyan eden, hayal mahsulü olduğu halde dinleyenleri inandırabilen bir sözlü anlatım türüdür." (2010, s.2) şeklinde tanımlamıştır.

Masallar Türk kültürünün yeni nesillere aktarılmasında, devam ettirilmesinde önemli rolü olan zengin halk malzemeleridir. Tamamıyla içinden geldikleri toplumun kültürüyle, gelenek görenekleriyle yoğrulmuş, aynı zamanda o toplumun ahlaki ve kültürel kodlarını taşıyan sözlü halk ürünleridir (Sakaoğlu, 2002, s.15). Nitekim yapılan bir çalışmaya göre masallar, toplumların dini değerlerini yeni nesillere aktarmasında önemli bir işlevi yerine getirmektedir (Bunsuz, 2021 s.443-450). Masallar kültür aktarımında ve dilsel becerilerin gelişmesinde öğrencilerin motivasyonunun artırılmasında oldukça etkilidir (Ayhan, Arslan, 2014, s.545). Halk edebiyatının en önemli ürünlerinden biri olan masallar geçmişten günümüze kadar hâlâ önemini kaybetmemiştir.

Çocuğun dil gelişiminde özellikle okuma ve yazma becerilerinin kazandırılmasında masallar çok etkilidir. Bir çocuk dünyaya geldikten sonra edebiyatla ilk karşılaşması her ne kadar ninniler olsa da sonrasında masallarla devam etmektedir. Ninniler, masallar, bilmece, mâniler, destanlar, hikâyeler vb. çocuk edebiyatı ürünleri çocuğun değerlerinin oluşmasına katkı sağlamaktadır.

Masallar, çocuğa ana dilinin, bir işçi elindeki âlet gibi nasıl kullanıldığını ilk öğreten, ona bu dilin kıvraklığını, zenginliğini ve inceliğini gösteren türdür (Boratav, 1958, s.15). Çocuk beşikteyken dil edinmeye başlar. Bu, dil de beraberinde kültür kazanımını sağlar. Bu dönemde ve sonrasında dinlenen masallar çocuğun ileride konuşacağı dilin temellerini oluşturur. Çocuk masalı dinlerken ileride iyi bir dinleyici olabilme yeteneğine sahip olur (Mert, 2012, s.7). İlkokul öğrencileri ana dil öğretiminde özellikle metinleri kullanmaktadırlar. Bu metinlerin başında da kültürün temelini oluşturan başat gereç olarak masallar yer almaktadır. Bu çalışmada da ele alınan masallar ana dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılacak en iyi malzemelerden biridir.

Masallar her ne kadar da çocuklar için üretilmemiş olsa da çocuk denince akla gelen yazılı metinlerin başında gelmektedir. Nesilden nesle aktarılacak varlıklarını devam ettiren masallar, içerisinde barındırdığı kültürel zenginliklerle dikkat çekmektedir. Aynı zamanda masallar topluma ait kuralları ve kültürel değerleri hayal ürünü olarak olağanüstü kahramanlarla ilginç hikayeleriyle, farklı mekânda ve zamanda geçen olay kurgusuyla çocukların daima dikkatini çekmiştir.

Masallar, dilin en sade, açık, anlaşılır ve doğal halidir. Türkçenin güzelliği, sadeliği, zenginliği, akıcılığı, kalıp ifadeleri, mecazlı söyleyişleri vb. dile ait tüm unsurlar masallar içerisinde yer almaktadır. Anlatımlarda betimlemeler de çok azdır. Bu sebepten dolayı da dil becerilerinin kazanılmasında

masallar çok önemlidir. Halk anlatmaları içerisinde süslü ve olağanüstü olayları anlatış şeklinden dolayı da en eğlendirici metinlerdir.

Sözlü kültürün bir ürünü olan masallar yazıya geçirilerek günümüze kadar ulaşmıştır. Masallarla birlikte insanoğlu heyecanını, mutluluğunu, üzüntülerini, inanışlarını renkli bir anlatımla masalarda dile getirmiştir.

Masallar, en kötü olayları bile yumuşatarak tatlandırarak, ders çıkartarak, öğreterek verdiğinden dolayı masalların eğitici yönü bulunmaktadır. Masallardaki konular, okul öncesi ve okula yeni başlayan çocukların kendi dünyalarına yakın olduğundan dolayı onların dikkatini çok fazla çekmektedir. Masallar çocukları hayata hazırlamaktadır. Bu sebepten dolayı da masalların eğiticilik yönü baskındır.

2. Amaç

Bu araştırmanın temel amacı, ana dil eğitiminde masalların etkisi ve kullanımınıdır. Masalların çocukların dil gelişimine ve zihinsel gelişimine etkilerinin neler olduğu, ebedî metinler olarak kitaplarda yer alan masallarda nelere dikkat edilmesi gerektiği, masalların çocuklar için önemini neler olduğu masalların sınıflandırılması ve bölümlendirilmesi konuları ele alınmıştır. İncelenen masal bağlamında da şu hususlar üzerinde durulmuştur:

İncelenen masalın dil öğretime olan katkılarını belirlemek,

Masalın içerisinde yer alan kültürel öğeleri ortaya çıkarmak,

Masalın içerisinde yer alan dil bilgisi konularının tespit etmek,

Masalın içerisinde yer alan kelimeleri incelemek,

Masalın içerisinde yer alan ikilemeler, kalıplaşmış ifadeleri tespit etmek,

Masalın içerisinde yer alan halk kültürü unsurlarının neler olduğunu tespit etmektir.

3. Masalların sınıflandırılması

Thompson'un kabul ettiği şu an günümüzde de uygulanan masal sınıflaması şu şekildedir (Sakaoğlu, 2010, s.13):

- Hayvan Masalları
- Asıl Hayvan Masalları
- Güldürücü Hikayeler, Nükteli Fıkralar
- Zincirlemeli Masallar
- Sınıflamaya Girmeyen Masallar

Yukarıdaki masal sınıflandırmasında çocukların dil gelişiminde en fazla kullanılan türü "hayvan masalları"dır. Bu masalların dili daha sade, akıcı, basit olup konusu da çocukların anlayabileceği düzeydedir. Hayvan masallarında verilmek istenen mesajlar, dersler, öğütler tamamı hayvanlar üzerinde verilmektedir. Bu da çocukların dikkatini fazlasıyla çekmektedir.

4. Masalarda bölümlendirme

Masallar genellikle üç bölümden oluşmaktadır:

1. Başlangıç Bölümü

2. Geçiş (Bağlayış) Bölümü

3. Bitiş Bölümü

Masallar öncelikle kalıp sözlerle başlar. Her ne kadar uzun başlangıçlar olsa da genellikle kısa tekerlemelerle başlayan kalıp ifadeler daha çok tercih edilmektedir. Bu başlangıçlar masalı renklendiren, okuyucuyu heyecanlandıran, masala hazırlayan bölümlerdir. Bu başlangıç bölümüne örnek gösterilebilecek kalıp ifadeler şunlardır:

- "Bir varmış, bir yokmuş,...",
- "Evvel zaman içinde bir,...",
- "Bir varmış, bir yokmuş, vakti zamanın birinde bir ... varmış.",
- "Evvel zaman içinde kalbur saman içinde, develer tellâl iken, pireler berber iken, ben anamın beşiğini tıngır mıngır sallar iken bir... varmış."
- Geçiş (bağlayış) bölümü, asıl masalın anlatıldığı bölümdür. Bu bölümde iyilerle kötüler karşı karşıya getirilir. Fakat iyileri temsil eden kahraman ödüllendirilirken; kötülerini temsil eden kahraman ise cezalandırılır (Karatay, 2007, s.470). Bu bölümde de kalıplaşmış bazı ifadeler kullanılmaktadır.
- Masadaki olayın geçtiği yeri ya da kahramanı değiştirmek için kullanılan kalıp ifadeler, "Biz haber verelim ...dan.", "Sana haberi nereden verelim? Kızdan verelim.",
- Dinleyicinin dikkatini artırmak için kullanılan kalıp ifadeler, "Bir de ne görsün, o pişirmedeği balık canlandı.",
- Uzun zamanı kısaca ifade etmek için kullanılan kalıp ifadeler, "Uzatmayalım kâmeti, kopartırız kıyameti.",
- Masal ortasında geçişi sağlamak için kullanılan tekerlemeler, "Az gider, uz gider...",
- İki varlığın karşılıklı konuşmaları, "İn misin, cin misin?",
- Bir varlığın tanımını ve tasvirini ile bir hareketin yapılışını anlatan kalıp ifadeler, "Aydın on dördü, günün on beşi gibi.",
- Masalın kahramanlarından birinin konuşmasıyla ilgili kalıp ifadeler, "Üstündeki kız ise oğlan, oğlan ise kız olsun!" (Sakaoğlu, 2007, s.58-62).
- Bitiş bölümü ise, sonuç bölümüdür. Dağınık olan tüm olaylar bu bölümde bir araya gelmektedir. Dinleyici, tüm masal boyunca meraklanır, bu bölümde de bütün meraklar ortadan kaldırılır. Masallar genellikle de bir tekerleme ile bitirilir. Masalların bitişinde kullanılan kalıp ifadeler ise şöyledir:
- "Onlar yedi, içti, dünyadan göçtü; siz de yiye, için, dünyada safa sürün.",
- "Onlar muratlarına erdiler.",
- "Sizlere sağlık, bizlere selâmet.",
- "Bu hikâye burada bitti.",
- "Gökten düştü üç elma: Biri söyleyene, biri dinleyene, biri de bana.",

- "Onlar orada muratlarına ererler, biz de burada erelim." (Sakaoğlu, 2007, s.62-66).

4. 1. Masalların ana dil eğitime ve çocuk eğitime katkıları

Masalların ana dil eğitiminde ve çocuk eğitiminde oldukça önemli bir yeri vardır.

- Masallar, çocukların dil gelişimini sağlamak ve dil bilincini aşlamak için önemlidir.
- Masallar sayesinde çocuklar, Türk dilinin inceliklerini ve zenginliklerinin görür.
- Masallar sayesinde çocuk ana dilindeki kelimelerin kullanımını ve doğru telaffuz edilmesini öğrenir.
- Çocuğun ana dil öğretiminde kelime hazinesinin gelişmesinde en başat gereç masallardır.
- Çocuğun ana dili öğretiminde masallar temel eğitim malzemesi olur (Mert, 2012, s.7).
- Çocuk, masalların içerisinde yer alan kalıplaşmış ifadeleri, ikilemeleri, yansıma sözcükleri, benzetmeleri, deyimleri, atasözlerini, duaları, bedduaları, eş anlamları, zıt anlamları vb. kavramları öğrenmeye başlar (Derman, 2002).
- Masallar, dil becerilerinin gelişmesinde olumlu yönde katkı sağlar ve öğrenciyi motive eder (Ünal, 2005, s.205).
- Masallar çocukların dil gelişimi, ahlak gelişimi ve kişilik gelişimi açısından son derece önemlidir.
- Masallar çocuğun iç dünyasının canlı kalmasını sağlar (Bilkan, 2009, s.32).
- Çocuk, masalı dinlerken masal kahramanını kendine rol model olarak görür. Onun gibi zorlukların üstesinden gelmeye, güçlü olmaya çalışır.
- Masallar sayesinde çocuk, sosyalleşir ve çocuğun özgüveni artar.
- Masallar sayesinde öğretmen ile öğrenci arasında daha sıkı bir bağ kurulur.
- Öğrencilerin Türkçeyi doğru okuyup anlamalarını, daha akıcı şekilde konuşabilmelerini, doğru telaffuz edebilmelerini sağlar.
- Masallardaki olay örgüsü çocuğun ilgisini çeker.
- Masallarda yer alan yoğun hayal gücü çocukların dikkatini çekmektedir. Bu sebepten çocuklar masalı dinler, okur, ezberler ve hatta hayal dünyasında yaşatmaya devam eder.
- Yapılan çalışmalar sonucunda öğrencilerin hayal dünyalarının gelişmesi ve Türkçe düşünebilmelerinde masalların etkisi çok büyüktür (Ayhan ve Arslan, 2014, s.550).
- Hayvan masallarının dili diğer masal türlerine göre daha sadedir. Bu da çocukların ilgisini çektiği için özellikle dinleme becerisini geliştirmekte etkili olmaktadır.
- Masallar, çocukların gerçek dünyasıdır.
- Çocuklara sunduğu gerçek yaşam bilgileriyle çocuğu hayata hazırlar.
- Çocuğun hayal kurma becerisinin ve düşünce gücünün gelişimine katkı sağlar.
- Çocuğa, yaşadığı toplumun kültürel değerlerini aktarır ve çocuğun hayata bakışını geliştirir.
- Masallar içerisinde çocuk genellikle kendi toplumunu tanıma imkânına sahip olur.
- Evrensel değerlerden olan sabır, hoşgörü, saygı, sevgi, eşitlik, özgürlük, dürüstlük, yardımseverlik gibi bireysel ve toplumsal konulara da masallarda yer verilir.
- Çocukta dinleme, anlama, algılama, dikkat, meraklanma, odaklanma vb. gibi kavramların gelişmesini sağlar.

- Çocuğun okuma, yazma, dinleme ve konuşma olmak üzere dört dil becerisi kazanmasını sağlar.
- Çocuğun anlatma becerisinin gelişmesine katkı sağlar.
- Masal anlatan öğrencilerin Türkçe konuşma becerileri de çok çabuk hızlanacaktır. Masalların konuşma üzerine etkisi % 40.9, dinlemeye % 36.4, okumaya %18.2, yazmaya % 4.5 etkisi bulunmaktadır (Karatay, 2007, s. 471).
- Masallar okul ve ders kapsamında sınırsız çalışma imkânı sunar (Dilidüzgün, 2003).
- Çocukta başarıma isteğini artırır.
- Çocuğun muhakeme yeteneği güçlenir.
- Çocuğun eleştirel bakış açısı kazanmasını sağlar.
- Masallar sayesinde çocuk, iyilerin kazanıp kötülerin kaybedeceğini anlar. Böylece çocuk yardımsever, iyi niyetli, doğru olmayı öğrenir. Aynı zamanda çocuğun adalet duygusu da gelişir.
- Masallardaki devlerle, ejderhalarla savaşırken kazanıldığını gören çocuk zorlukların üstesinden gelebileceğini fark eder.
- Masallarda iyi, doğru konular ele alınırken aynı zamanda hayatın gerçeği olan şiddete ve şiddetle baş edebilmenin yollarına da yer verilmektedir.
- Sonu iyi biten masallar sayesinde çocuk, dünyaya umutla bakmaya başlar.
- Çocuğun kültürel değerlere bağlı kalmasını sağlar.
- Masalların içerisinde eskiye ait kültür, yaşam şekli, kıyafetler, törenler, şölenler, dinler yer almaktadır (Yılmaz, 2012, s.300).
- Yapılan çalışmalarda masalların kültür aktarımındaki etkisi %54.5'i "çok", %31.8'i "çok fazla" şeklinde açıklamışlardır (Ayhan, ve Arslan, 2014, s.551).
- Bir dilin ruh halini yansıtan masallar, Türkçenin zengin kültürünün aktarımının yapılmasında ve Türk edebiyatının tanıtılmasında önemli bir role sahiptir.
- Masalların başında, ortasında, sonunda yer alan tekerlemelerin kafiyesi de öğrencide dil zevkinin oluşmasını sağlar. Aynı zamanda öğrencinin harfleri daha rahat telaffuz edebilmesine yardımcı olur.
- Masallar, çocuğun ruhunun iyi örneklerle yoğrularak güçlü bir karakter oluşmasına sebep olur.

4. 2. Ders kitaplarında yer alan masalların seçiminde nelere dikkat edilmeli?

Ders kitaplarında yer alan masalları seçerken aşağıda verilen hususlara dikkat edilmesi gerekmektedir.

- Masallar, değerler eğitimi açısından nitelikli olmalıdır.
- Çocukların eğitimine faydalı en güzel öğretici masallar seçilmelidir.
- Masal, çocuğa yol göstermeli, eğitici, öğretici olmalıdır.
- Masalların içerisinde bireysel ve toplumsal konuların olmasına, yurt ve millet sevgisinin yer almasına dikkat edilmelidir.
- Çocuğa yakın çevresini, kültürünü tanıma fırsatı vermelidir.
- Öğrencinin yaşına, cinsiyetine, seviyesine, ilgisine uygun olmalıdır.
- Masallarda öğütten daha çok çocuğu eğlendiren ve düşündüren ifadeler olmalıdır.
- Masalın içerisinde aşırı derecede korku, şiddet, kavga, dövüş gibi çocuğu sinirlendirecek unsurlar yer almamalıdır.

- Farklı masal türlerine yer vermek gerekir.
- Masalarda dini ve siyasi konulara yer verilmemelidir.
- Çocuk masallarında çocuğu çok iyi anlamak, onun dikkatini çekmek, çocuğu sıkmadan eğlendirmek gerekiyor (Dilidüzgün vd., 2008, s.45).
- Çocuğun gelişim özellikleri göz önünde bulundurulmalıdır.
- Çocukların hayal dünyasına uygun bir şekilde yazmak gerekmektedir.
- Masaldaki ana düşünce çocuğa sezdirilmelidir.
- Çocuk, masalı okuduktan sonra başkasına gereksinim duymadan masalı anlayabilmelidir.
- Masalarda geçen bilinmeyen kelimeler öğrencilere hemen anlatılmamalı öğrencinin masal içerisinden kendisinin o manayı bulması sağlanmalıdır.
- Masal anlatımında güncel kelimeler tercih edilmelidir.
- Çocukların yaşına göre söz dağarcığı seçilmeli, aynı zamanda da çocuğa yeni kelimeler kazandırılmalıdır (Kıbrıs, 2010, s.42).
- Masallardaki resimler, renkler metinle uyumlu olmalıdır.
- Karakterler, çocukla özdeşim kurabilecek özellikte olmalıdır.
- Masalarda yer alan kahramanlar çocukta örnek teşkil etmeli, çocuğa rol model olmalıdır.
- Masalarda cinsiyet kavramı açık ve net şekilde belirtilmelidir.
- Anlatımda yazım ve noktalamaya dikkat edilmelidir.
- Çocuğa insanın güçlü ve zayıf yönleri tanıtılmalıdır.
- Masalarda kullanılan dil açık, sade, anlaşılır ve içten olmalıdır.

5. Ayağına Diken Batan Serçe

Zamanın birinde bir serçe varmış. Kırılarda, ağaçlarda gezip tozarken ayağına bir diken batmış, uğraşmış, uğraşmış; bir türlü çıkaramamış. Yakındaki bir nenenin kulübesine gidip bağırmağa başlamış:

“Nene nene! Ayağıma diken battı, çıkarır mısın?”

Nene dikenleri çıkardıktan sonra serçe, neneye demiş ki: “Nene, dikenimi sakın atma, ben gelip senden alacağım.” Serçe bir dala konduktan sonra sözüne devam etmiş:

“Nene, eğer atarsan ben de senin ekmeçlerini alır kaçırım.”

Serçe gittikten sonra nene dikenleri ocağa atıp yakmış. Bir güzel ekmeç pişirmiş.

Serçe epey gezip tozduktan sonra nenenin kapısına dayanmış:

“Nene nene, ben geldim, dikenimi ver!”

“Ben senin dikenini yaktım, dikenini ne yapacaksın ki?”

Neneye kızan serçe yeni pişirdiği ekmeçini alıp kaçır. İleride bir çobana rastlar:

“Çoban kardeş, bu ekmeği sütüne doğra, biraz sonra geleceğim, beraber yeriz. Sakın ben gelmeden yeme. Eğer beni beklemezsen senin bir koçunu alır kaçırırım.”

Serçe gittikten sonra çoban ekmeği süte doğrayıp bir güzel yiyor Biraz sonra serçe gelip çobana seslenir:

“Çoban kardeş, ne yaptın ekmeçlerimi?”

“Ne yapacağım, yedim.”

Çobanın bu hareketine kızan serçe onun bir koçunu alıp kaçıyor. Bir köyün üzerinden geçerken orada düğün yapıldığını görür. Oraya inerek düğün evinin sahibine koçu teslim eder:

“Koçumu size bırakıyorum, sakın ona bir şey yapmayın. Yoksa gelininizi alır kaçırım.”

“Aman serçe, sen nesin ki bizim gelinimizi kaçıracaksın.”

Koçu kesip afiyetle yiyorlar. Serçe biraz hava alıp geliyor, ne görsün, koçunu yemişler! Öfkeli serçenin gelini almasıyla kaçması bir oluyor. Yolda bir davulcu ile zurnacıya rastlıyor. Onlara diyor ki:

“Bu gelini size vereyim de davulla zurnanızı bana verin.”

Davulcu ile zurnacı buna dünden razı, hemen davulla zurnayı verip gelini alıyorlar. Davulla zurnayı alan serçe köyün minaresine çıkıp çalmaya başlıyor:

Dikeni verdim, ekmeği aldım.

Ekmeği verdim, koçu aldım.

Koçu verdim, gelini aldım.

Gelini verdim, davulu aldım.

Dambulu dak dak, dambulu dak dak.» diye bağırmaya (Sakaoğlu, 1973, s.341-342).

5. 1. Ayağına diken batan serçe masalının yabancılara Türkçe öğretimi açısından değerlendirilmesi

5. 2. Dil bilgisi açısından hangi konularda kullanılabilir?

5. 2. 1. Geniş zamanın öğretiminde kullanılacak örnek cümleler

Ayağıma diken battı, çıkarır mısın?

Nine, sen benim ninemi atacaksın o zaman ben de senin ekmeçlerini alır kaçırım.

Serçe nineye kızar.

Bunun üzerine onun ekmeçini de alıp kaçır.

İleride bir çobana rastlar.

Yoksa senin bir koçunu alır, kaçı**ır**ım.

Biraz sonra serçe gelip çobana seslen**ir**.

Çobanın bu hareketine serçe çok kız**ar**.

Onun bir koçunu (erkek koyun) alıp kaçı**ar**.

Bir köyün üzerinden geç**er**.

Tam o sırada bir düğün gör**ür**.

Oraya in**er**, düğün evinin sahibine koçu teslim ed**er**.

Yoksa gelininizi al**ır** kaçı**ar**ım.

5. 2. 2. Zarf fiillerin “-ıp, -madan” öğretilmesinde kullanılacak örnek cümleler

Yakındaki bir ninenin kulübesine gid**ip** bağırmaya başlamış:

“Nine, dikenimi sakın atma, ben gel**ip** senden alacağım.”

Serçe gittikten sonra nine dikenleri ocağa at**ıp** yakmış

Serçe çok fazla gez**ip** dolaştıktan sonra ninenin kapısına gelmiş:

Bunun üzerine onun ekmeçini de al**ıp** kaçar.

Sakın ben gelmeden yeme.

Serçe gittikten sonra çoban ekmeği süte doğray**ıp** bir güzel yiyor.

Biraz sonra serçe gel**ip** çobana seslenir.

Onun bir koçunu (erkek koyun) al**ıp** kaçar.

Koçu kes**ip** afiyetle yiyorlar.

Serçe biraz hava al**ıp** geliyor.

Öfkeli serçe gelini hızla al**ıp** kaçıyor.

Hemen davulla zurnayı ver**ip** gelini alıyorlar.

Davulla zurnayı aldıktan sonra serçe köyün minaresine çık**ıp** çalmaya başlıyor.

5. 3. Hangi kelime öğretiminde kullanılabilir?

serçe, diken, kır, kulübe,

batmak, uğraşmak, bağırarak, dala konmak,

ocak, çoban, koç, düğün

rastlamak, kaçırmak, seslenmek, teslim etmek,

davulcu, zurnacı, minare

5. 4. Masalın içerisinde yer alan kalıplaşmış ifadeler nelerdir?

Gezip dolaşmak,

Sen nesin ki?

Afiyetle yemek,

Dünden razı

5. 5. Masalın içerisinde yer alan ikilemeler nelerdir?

Tam o sırada ayağına bir diken batmış, **uğraşmış uğraşmış**.

Nine nine, ben geldim, dikenimi ver!

Dambulu dak dak, dambulu dak dak.

5. 6. Masalın içerisinde yer alan halk edebiyatı ve halk kültür unsurlarının tespit edilmesi

Bu masalda bolca aynı kelimelerin tekrar edildiği görülmektedir. Türklerin çok eskiden beri yeme kültüründe var olan “ekmeğe süt doğramak” eylemini bu masal içerisinde görmekteyiz. Yörük hayatı yaşayan Türklerin halk mutfağının vazgeçilmez yemeklerinden birisi sütün içerisinde küçük ekmeğin parçaları atıp biraz da şeker koyarak yenilen bir yemektir. Bu masal sayesinde çocuklar geçmişte Türklerin yemiş olduğu bir yemek kültürünü de öğrenmiş olacaklardır.

Türkler sadık milletlerdendir. Asla başkasının malına zarar vermek istemedikleri gibi kendi mallarına da başkalarının zarar vermelerine göz yummazlar. Türk milleti; malına, namusuna, canına, vatanına, toprağına sahip çıkar. Bu masalda da bu durumun bir örneğine rastlamış bulunmaktayız. Eğer Türklerin malına, canına, vatanına, namusuna bir zarar gelirse mutlaka bunun cezasını da verir.

6. Sonuç

Dört temel dil becerilerinin kazanılmasında özellikle de dinleme, anlama ve anlatma becerilerinin pekiştirilmesinde masallar çok etkilidir. Ders kitaplarında edebî metinlerden olan masallara yer verilmesi gerekmektedir. Yapılan araştırmalar neticesinde ilkökul Türkçe ders kitaplarında masallara çok fazla yer verilmediği görülmektedir. Bu boşluğu da edebî değer taşımayan, kültürden, eğitimden yoksun kitap ve dergi piyasası ele geçirmektedir. Bu da öğrencilerin faydasız, kalitesiz eserler okumalarına sebep olmaktadır. Ana dil eğitiminde kitaplarda masallara yer verilmesinin sonuçları şu şekilde sıralanabilir:

1. Türk masallarının eğitimlik yönünden yeteri kadar yararlanılmamaktadır. Bu sebeple ders kitaplarında daha fazla masala yer vermek gerekmektedir.
2. Kitaplarda yer alan masallar pedagojinin süzgecinden geçirilmelidir.
3. Türk kültürünü, değerlerini anlatan tanınmış masallar farklı dillere de çevrilmelidir.
4. Çocukların bilinçli bir şekilde dili kullanmaları sağlanmalıdır.
5. Bir dilin en doğal halini yansıtan çocuk eğitime uygun masallara ders kitaplarında yer verilmelidir.
6. Kitaplarda yer alan masalların kurgusu öğrencilerin yaşına, seviyesine uygun olmalıdır.
7. Masal metinleriyle çocuğun anlama, anlatma ve dinleme becerileri geliştirilmelidir.

Yapılan araştırma sonucunda ana dil öğretiminde çocuk edebiyatı ürünlerinden masalın önemi ve gerekliliği vurgulanırken; aynı zamanda masalın çocuğun psikolojisine ve beyin gelişimine de katkı sağladığı ortaya konulmuştur.

Kaynakça

- Akalın, Ş.H. (2011). Türkçe sözlük. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Aksan, D. (1990). Her yönüyle dil, ana çizgileriyle dilbilim 1. Ankara: TDK Basımevi.
- Ayhan, M. S., Arslan, M. (2014). Edebî metin olarak masalların yabancılara Türkçe öğretiminde dilsel ve kişisel becerilerin gelişimine etkisi. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. Yıl:7, Sayı: 2, 543-559.
- Bilkan, A. F (2009). Masal estetiği, İstanbul: Timaş Yayınları.
- Boratav, P. N. (1958). Zaman zaman içinde. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Boratav, P. N. (1969). 100 soruda Türk halk edebiyatı. İstanbul: Gerçek Yayınları.
- Bunsuz, H. (2021). Sözlü kültür geleneğinde İslam. Konya: Tablet Kitabevi.
- Derman, S. (2002). Anadil (Türkçe) öğretiminde masal metinlerinin kullanılması. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Dilidüzgün, S. (2003). Çağdaş çocuk yazını. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Dilidüzgün S. Sever S., Öztürk A., Adıgüzel Ö. (2008). Okul öncesinde çocuk edebiyatı. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- Günay, V. D. (2003). Metin bilgisi. İstanbul: Multilingual Yayınları.
- Karatay, H. (2007). Dil edinimi ve değer öğretimi sürecinde masalın önemi ve işlevi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*. Cilt: 5, Sayı: 3, 471-472.
- Kıbrıs, Ğ. (2010). Çocuk edebiyatı. (4. Baskı). Ankara: Kök Yayıncılık.
- Mert, E. L. (2012). Anadili Eğitimi-öğretimi sürecinde çocuk yazını ürünlerinden yararlanma ve masal türüne yönelik bazı belirlemeler. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. Sayı:31/1, 1-12.
- Sakaoğlu, S. (1973). Gümüşhane masalları. Ankara: Atatürk Üniversitesi Yayınları.
- Sakaoğlu, S. (2002). Gümüşhane ve Bayburt masalları. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Sakaoğlu, S. (2010). Masal araştırmaları. Ankara: Akçağ Yayınları.

- Şirin, M. R. (2007). Çocuk edebiyatına eleştirel bir bakış- çocuk edebiyatı nedir ne değildir?, Ankara: Kök Yayıncılık.
- Ünal, D. Ç. (2005). Yabancı dil öğretiminde edebî metinler: yenilikçi yaklaşımlara geçiş süreci ve gerekçeleri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. (H. I. Journal of Education) 203-212.
- Yılmaz, A. (2012). Çocuk eğitiminde masalın yeri (Binbir gece masalları örneği). *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*. Sayı: 25, 299-306.